

Gyűrűzési és madárvédelmi észleleteimből.

Irta id. SZEŐTS BÉLA — Tavarna.

Az 1916-ik, vagyis a második háborús év mintha befolyással lett volna vonuló madaraink vándorútjára. Rendes körülmények között nagy számban visszakérült madaraink u. i. legalább Tavarna vidékén feltűnő apadást mutattak.

A seregély, a füsti- és a molnárfecske, továbbá a szürke légykapó oly gyéren volt képviselve, hogy az előbbi három fajnak is csak kevés fiókájára tehettem rá az alumínium gyűrűt.

A szürke légykapóból is csak két pár rakta fészket a nagy grófi kastély falpárkányaira. Lakóházamról pedig a fészkelő pár is elmaradt, noha ott az idén egy C-odú is várta őket; válogathattak volna a helyben. A seregélyek sem igen vették igénybe a nagy park százados tölgyeinek odvait, sem a kirakott fészekodvakat, sem az Ondava folyó partját oly mesésen díszítő ezüstnyár- és hatalmas fűzfákat. Így mindössze négy fészekodú és nyolc odvas fa szolgáltatva az 52 seregély fiókát, melyekre a gyűrűk rákerültek. A füstifecskeké 29 fészke 128 fiókát nevelt, melyeket meg is gyűrűztem. Az öregeket — épen csekély számuk miatt — az éjjeli összefogással nem zavartam. Hiszen a visszatérésre és a fészkelőhely változtatására már úgysis elég bizonyítékot szereztem.

Az előző években meggyűrűzött seregélyek közül három került kezembe, mint most már teljes bizonyosága a visszatérésnek, egyúttal némi megvilágítása a vonulás irányának is. Még az elmúlt 1915-ik év szeptemberében kaptam két seregélylábát dr. LÖCHERER LŐRINCZ, Zempléni megye tisztii főorvosának szivességéből. Az egyik lábón az általam 1914. május hó 19-én rátett 6007 számú gyűrű volt. Ennek viselőjét ugyanazon év szeptember havában a Bodroghközön — Örös községben — FEKETE SÁNDOR uradalmi vadőr egy csapatból lőtte ki. A lelövés idejéből nem állapítható meg, hogy egy Örösön megtelepedett, vagy már átvonuló egyedről van-e szó. Azt azonban bizonyítja, hogy a tavarnai seregélyek útjokban a Bodroghközét érintik. Ezzel pedig igazolva látom azt a feltevésemet, hogy a Tavarna vidékéről júliusban elvonuló seregélyek az őszi vonulás idejéig nagy kiterjedésű legelőkön tartózkodnak — a mi ez esetben a Bodroghköz lehet. Ezért hívtam fel egy zempléni megyei lapban a bodroghközi vadászok

figyelmét a gyűrűzött seregélyekre s kértem azoknak lelövetésük esetén a m. kir. Ornithologiai Központba való küldését. E helyen is köszönetet kell mondanom úgy a gyűrűs lábat beküldő főorvosnak, mint a szerencsés vadásznak is.

A másik két seregély a folyó 1916-ik évi március 3-án, illetve április 12-én Tavarnán jutott kezembe. Az előbbit 1914. évi május 18-án jelöltem meg a 6111 sz. gyűrűvel, az utóbbit 1915. évi május 21-én a 6803 számúval, mindkettőt fiókakorában. Ezekkel az adatokkal a seregélyek visszatérésének bizonyítását befejezettek is tekinthetem.

A kitett fészekodvakban nevelődött *czinege*-fiókák gyűrűzését ez évben is folytattam. Tizennyolc odúban 149 czinegefiókát gyűrűztem meg, ily eloszlásban:

Parus major L.	70 darab
Parus coeruleus L....	48 «
Parus palustris (L.)	15 «
Parus ater L.	16 «
	<hr/>
	Összesen 149 darab.

A *P. ater* a 49. számú A-odúban kétszer költött. A kotló nőtényt is sikerült megfognom s ezzel egy újabb adatot szerezni, amennyiben rajta az 1916. év január 10-én rátett 9724 sz. gyűrűt találtam, mint az etető közelében való megtelepülés bizonyítékát.

A czinegék és más odúlakók rendkívüli hasznára vonatkozólag is érdekes megfigyelést tehettem az idei hernyójárás alkalmából. Ugyanis 1500 □ öl területű kertemben 14 fészekodú van kitéve, a melyek közül 11 volt elfoglalva, még pedig 8-ban czinege, 1-ben csúszka, 1-ben nyaktekeres, 1-ben pedig mezei veréb volt. Utóbbit természetesen elpusztítottam, mielőtt fiai kikeltek volna. A fiókák eloszlása a következő volt:

Parus major	6 odúban	54 darab
Parus coeruleus	2 «	23 «
Sitta europaea	1 «	8 «
Jynx torquilla	1 «	8 «
		<hr/>
		Összesen 93 darab.

A tíz család öregét is hozzáadva, összesen 113 hasznos madár lakott a kertemben. Ennek az lett a következménye, hogy kertem fáiról alig hiányzott néhány levél, míg a község kertjeinek fái olyanok voltak, mint őszi levélhullás után. Igaz, hogy kertem teljesen izolálva van a községbeliectől és tavasszal a hernyófészkeket le is szedtem; a tapasztalt eredmény mégis az emberi kéz és a madársereg együttes munkájának javára írható.

Egy másik megfigyelésem minden valószínűség szerint a nagy

fakopáncs (*Dendrocopus major* L.) fészekrablásáról szól. Ugyanis a nagy grófi park egyik odvas tölgyében egy ilyen fakopáncsnak volt fészke és fiókája. A fészek közelében lévő B-odúban pedig egy barátzinege-pár költött ki 8 fiókát, a melyeket május 4-én gyűrűztem meg. E hó 12-én észrevettem, hogy a fészekodú abban a magasságban, ahol a fiókák ültek, ki van vágva és a fiókák eltűntek. E körülményt véletlenül tulajdonítottam, míg később két fenyveszinegepárnak fészekodvában lévő fiókái is hasonló sorsra nem jutottak. Ez utóbbiak még csupaszok és vakok voltak. Napokig figyeltem a fészekodvak táját, de a rablót tetten érni nem sikerült. Azt azonban láttam, hogy egy nagy fakopáncs sűrűn tartózkodott a fészekodúk fáin.

Megjegyzem még, hogy mind a három kirabolt fészekodúról már előzőleg hiányzott a kéreg, továbbá, hogy a sima felületen világosan kivehető volt, mint kopogtatta ki a rabló azt a helyet, a hol a kinyitás eredményre vezetett.

E máskülönben hasznos madár ilyen viselkedése csupán individuálisnak mondható. Hogy mi vitte erre a kártételre, egyelőre rejtély marad.

Befejezésül meg kell említenem, mikép hasznosítottam a CSÖRGEY TITUSZ által ajánlott verébirtó virágcserepet.¹ Az itteni állami kiseddóvó eresze alól két összeépített molnárfecskefészek lezuhant. Hogy a 9, már tollas fiókát megmentsem, ilyen, szénával és tollal bélelt virágcserepekbe tettem őket, a leesett fészkek helyére akasztva. A fiókák a röplyukon csakhamar kidugták fejüket, a mit a közelben repkedő öregek hamar észrevettek. Már az első félórában etetni kezdték a fiókákat és azokat szerencsésen fel is nevelték. Ez esetet egy felvételen meg is örökítettem, abban a pillanatban, mikor az egyik öreg fecske egy legyet nyomott éhes fiának csőrébe.

Az eredetileg verébirtásra szánt virágcserep-odút tehát bátran nevezhetjük irtó- és mentőkészüléknek is.

Jegyzet. A harkályoknak az a szokása, hogy egyes fészekodvakat felkopácsolnak, szélteben ismeretes és részben meg is magyarázható. Mint odúlakó és kéreg alatt kutató madarat természetesen minden faodú érdeklí, még inkább az olyan, amelynek kérge részben levált s a mely korhadás nyomait is viseli, tehát farágó rovarok jelenlétét sejteti. Ha a jelen esetben csakugyan a nagy fakopáncs volt a tettes, úgy a fiókák elpusztítását nem lehet tervszerűnek vennünk, mert hiszen B-odúról van szó, amelybe a madár a röplyukon át is könnyen behatolhatott volna. Legvalószínűbb tehát, hogy a harkály rovarokat sejtve töri be az odú falát. A fészkelési időn kívül ezzel nem okoz nagy kárt, mert az így

¹ L. Aquila 1914, p. 250.

feltárt odúba igen szívesen települnek a légykapók, rozsdafarkú fülemülék s elvétve a kedves kis fakúszó is. Ha pedig az esetleg csekélyszámú odút czinegék számára akarjuk megtartani, a sérülést nagyon könnyű kátrányos fedéllemez vagy bádogdarab felszegezésével kijavítani. Annál érzékenyebb a kár, ha az odú feltörése a költés idejében történik. Ebbe ugyanis a már tollas madárfiak is belepusztulnak, mert az odú időelőtti elhagyására kényszerülnek. Az esetleg még csupasz és vak fiókákat meg valószínűleg épúgy megeszi ilyenkor a harkály, a mint a feketerigó némely egyedei is felfalják alkalmilag a földön épült fészekben talált apró, csupasz madárfiakat, melyek ilyenkor még inkább hasonlítanak vaskos, meztelen férgekhez, semmint madarakhoz. Még kérdéses tehát, hogy ily esetekben a harkályok és feketerigók némely egyedének elfajult voltáról, vagy csak tévedéséről van-e szó? A harkályok ügyében mindenekelőtt azt kellene tudnunk, hogy a fészekodvak felkopácsolása főképen a fészkelés idejében történik-e, vagy egyenletesen oszlik-e el az év egész folyamára? Itéltünkkel az előbbi esetben is óvatosaknak kell lennünk, mert nem lehetetlen, hogy éppen az odúban ülő fiókák nesze az, a mi a harkályok kíváncsiságát felébreszti.

CSÖRGEY TITUSZ.